

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра освітології та психолого-педагогічних наук
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з наукової роботи
Наталія ВІННІКОВА
« 14. 11. » *Вересень* 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

для аспірантів

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки; 012 Дошкільна освіта; 017 Фізична культура і спорт; 025 Музичне мистецтво; 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація; 031-Релігієзнавство; 032-Історія та археологія; 033-Філософія; 035-Філологія; 051 Економіка; 053 Психологія; 061-Журналістика; 125-Кібербезпека; 231-Соціальна робота;

освітнього рівня третього (освітньо-наукового)

освітньо-наукові програми «Освітні, педагогічні науки»; «Дошкільна освіта»; «Фізична культура і спорт»; «Музичне мистецтво»; «Образотворче мистецтво та декоративне мистецтво»; «Релігієзнавство»; «Історія та археологія»; «Філософія»; «Філологія»; «Економіка»; «Психологія»; «Журналістика»; «Інформаційна безпека держави»; «Соціальна робота»

Київ – 2022

Розробники:

Горбань О.В., доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук,
Хоружа Л.Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладачі:

Горбань О.В., доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук,
Хоружа Л.Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства
Протокол від 13.09.22 № 2

Завідувач кафедри Іван ОСТАЦУК

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри теорії та історії педагогіки
Протокол від 01.09.2022 № 1

Завідувач кафедри Людмила ХОРУЖА

Робочу програму перевірено
14.09.2022 р.

Завідувач аспірантури, докторантури Ілона ТРИГУБ

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

підпис П.І.Б.

_____ (_____ , «__» ____ 20__ р., протокол № ____

підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

підпис П.І.Б.

_____ (_____ , «__» ____ 20__ р., протокол № ____

підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

підпис П.І.Б.

_____ (_____ , «__» ____ 20__ р., протокол № ____

підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	4/120, із них: Змістовий модуль «Філософія науки» 2 / 60; Змістовий модуль «Загальнонаукова методологія» 1 / 30; Змістовий модуль «Наукова етика» 1 / 30	
Рік навчання	I	I
Семестр	1, 2	1,2
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	32	14
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	30	30
Самостійна робота	50	76
Форма семестрового контролю	Екзамен	
Змістовий модуль «Філософія науки»		
Рік навчання	1	1
Семестр	1	1
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	16	8
Модульний контроль	4	-
Самостійна робота	30	52
Змістовий модуль «Наукова етика»		
Рік навчання	1	1
Семестр	1	1
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	1	1
Обсяг годин, в тому числі:	30	30
Аудиторні	8	4
Модульний контроль	2	-
Самостійна робота	10	26
Змістовий модуль «Загальнонаукова методологія»		
Рік навчання	1	1
Семестр	2	2
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	1	1

Обсяг годин, в тому числі:	30	30
Аудиторні	8	4
Модульний контроль	2	-
Самостійна робота	10	26

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» наукового мислення, осягнення основних напрямків розвитку філософії науки як галузі філософського знання, її становлення в рамках світової та вітчизняної філософської думки, тенденціями сучасних наукових парадигм, вивчення і освоєння ними методології і навичок науково-дослідницької роботи, а також формування у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» принципів академічної доброчесності, моральних цінностей наукової діяльності, через засвоєння її нормативних засад, розвиток і саморозвиток професійної етичної культури на рефлексивній основі.

Завдання :

- формування високого рівня філософсько-методологічної культури з метою виконання дослідницьких завдань;
- удосконалення наявних дослідницьких якостей, розвиток здатності до самостійної наукової роботи;
- розвиток вміння творчо застосовувати наукознавчі і методологічні знання в професійній діяльності;
- здобуття навичок використання методів дослідження наукових ідей та текстів;
- критичне осмислення подій та явищ наукового життя, використання філософської рефлексії для формування власної наукової світоглядної парадигми;
- використання наукової методології в оформленні матеріалу власного наукового дослідження
- визначити особливості науки та її взаємозв'язок з іншими способами пізнавальної діяльності;
- розкриття соціальної значущості дотримання науковцем норм етики у дослідницькій діяльності;
- ознайомлення здобувача з принципами, нормами і правилами поведінки дослідника у різних сферах його діяльності;
- формування моральних цінностей дослідника, академічної доброчесності при виконанні різних наукових завдань;
- аналіз результатів наукової діяльності на рефлексивній основі, самоаналіз своїх вчинків у різних її сферах;
- розвиток у аспірантів умінь опрацьовувати різні інформаційні джерела відповідно до норм наукової етики.

3. Результати навчання за дисципліною

У процесі вивчення дисципліни здобувачі третього рівня вищої освіти **набувають такі компетентності:**

- здатність до усвідомлення сучасних проблем розвитку суспільства, людського буття, духовної культури;

- здатність вибудовувати професійну та громадську діяльність на основі норм етики та гідності, керуватися професійними стандартами у конкурентному середовищі.

- здатність піддавати критичній оцінці отриману інформацію, застосовуючи закони логіки, раціональні міркування та правила конструктивної критики; уміння аргументувати власну точку зору, відрізняти факти від припущень, формувати обґрунтовані оціночні судження.

- здатність аналізувати, систематизувати й використовувати у професійній сфері наукову та навчально-методичну інформацію. Здатність до нестандартних рішень типових задач і нестандартних завдань на основі проведення фундаментальних і прикладних досліджень.

- здатність до розуміння та осмислення загальних основ наукової етики;

- здатність до розуміння специфіки наукової діяльності вченого-дослідника;

- здатність до розуміння сутності основних категорій наукової етики, особливостей їхньої реалізації у діяльності науковців;

- уміння співвідносити структуру наукової пізнавальної діяльності з етичними вимогами до дослідника;

- здатність усвідомлювати основні вимоги до наукової етики дослідника, сповідувати академічну добросовісність;

- здатність виявляти, аналізувати несприятливі фактори та негативні наслідки, помилкові, афектні дії у науковій діяльності; вміння виділяти етичні аспекти наукової діяльності, давати моральну оцінку мотивам, засобам та наслідкам дій; давати моральну оцінку явищам наукової діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Усього	Розподіл годин за видами робіт		
			Аудиторні		
			Лекцій	Семінар. занять	Самостійна робота
Змістовий модуль I. Філософія науки					
1.	Філософія науки, її предмет та проблематика.	8	2		6
2.	Наука як тип раціональності. Історична зміна типів наукової раціональності.	8	2		6
3.	Філософська рефлексія сучасного етапу розвитку науки	10	2	2	6
4.	Соціально-гуманітарне знання та його специфіка	10	2	2	6
5.	Особливості методології соціально-гуманітарного пізнання	10	2	2	6
6.	Модульний контроль	4			
	Семестровий контроль	10			
	Разом	60	10	6	30
Змістовий модуль II. Загальнонаукова методологія					
1.	Система методів та форм наукового пізнання	4	2		2
2.	Основні структурні компоненти наукового дослідження	10	2	2	6
3.	Проблема новизни наукового дослідження	4	2		2
4.	Модульний контроль	2			
	Семестровий контроль	10			
	Разом	30	6	2	10
Змістовий модуль III. Наукова етика					
1.	Наука як вид пізнавальної діяльності. Цінності наукового пізнання та роль в цьому процесі етики	4	2		2
2.	Норми наукової етики. Кодекс українського вченого та його особливості. Порушення норм етики науки, відповідальність та наслідки вченого.	8	2	2	4
3.	Академічна доброчесність як показник якості підготовки дослідника	6		2	4
4.	Модульний контроль	2			
	Семестровий контроль	10			
	Разом	30	4	4	10
Разом за освітньою програмою		120	32	24	64

Тематичний план для заочної форми навчання

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Усього	Розподіл годин за видами робіт		
			Аудиторні		
			Лекцій	Семінар. занять	Самостійна робота
Змістовий модуль I. Філософія науки					
1.	Філософія науки, її предмет та проблематика. Наука як тип раціональності. Історична зміна типів наукової раціональності.	24	2		22
2.	Соціально-гуманітарне знання та його специфіка. Особливості методології соціально-гуманітарного пізнання.	26	2	2	22
	Семестровий контроль	10			
	Разом	60	4	2	44
Змістовий модуль II. Загальнонаукова методологія					
1.	Основні структурні компоненти та проблема новизни наукового дослідження.	20	2	2	16
	Семестровий контроль	10			
	Разом	30	2	2	16
Змістовий модуль III. Наукова етика					
1.	Наука як вид пізнавальної діяльності. Цінності наукового пізнання та роль в цьому процесі етики	6			6
2.	Норми наукової етики. Кодекс українського вченого та його особливості. Порушення норм етики науки, відповідальність та наслідки вченого.	8	2	2	4
3.	Академічна доброчесність як показник якості підготовки дослідника	6			6
	Семестровий контроль	10			
	Разом	30	2	2	16
Разом за освітньою програмою		120	8	6	76

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Філософія науки

Тема 1. Філософія науки, її предмет та проблематика

Наука як складне системне явище, що потребує філософського осмислення. Філософія науки як галузь пограниччя філософії та конкретного наукового знання. Характерні риси науковості: системність, відтворюваність, детермінованість, доступність для узагальнень та передбачень, проблемність, верифікованість, критичність, орієнтація на практику.

Проблеми походження науки та її періодизації. Плюралізм думок щодо «точки біфуркації» та виникнення науки. Основні періоди в історії становлення та розвитку науки. Об'єкт та предмет філософії науки.

Два рівні наукового пізнання: емпіричний та теоретичний. Співвідношення емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання з чуттєвим та раціональним пізнанням. Єдність та різниця емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання, їх предмет дослідження.

Основні поняття теми: наука, філософія науки, періодизація науки, об'єкт та предмет філософії науки, рівні наукового пізнання.

Тема 2. Наука як тип раціональності. Історична зміна типів наукової раціональності

Наука і духовна культура. Функції науки в житті суспільства. Підстави науки як система регулятивів, що детермінують мету і способи отримання наукового пізнання, уявлення і розуміння реальності, що вивчається, а також форму і ступінь обґрунтування наукового знання і його включення в людську культуру. Логіко-епістемологічні нормативи науки: опис, пояснення, системність, доказовість та обґрунтованість, евристичність. Соціокультурні норми науки: прагматична, прогностична, експертна.

Головні критерії науковості: теоретичність, обґрунтованість, системність, раціональність, верифікація. Критерії науковості як результат історичного розвитку науки та культури. Наукова картина світу як форма систематизації та узагальнення наукових знань. Різновиди наукової картини світу за рівнем узагальнення: загальнонаукова, галузі наук, окремого комплексу наук. Раціональність як здатність упорядковувати сприйняття світу. Наука як особливий тип раціональності. Типи наукової раціональності: класичний, некласичний, посткласичний. Традиціоналістський та технократичний типи розвитку цивілізації та їх базисні цінності.

Генезис та становлення теоретичного знання в античній культурі. Формування передумов наукового мислення в середньовічних університетах. Становлення дослідної науки в культурі пізнього Середньовіччя та Відродження. Наукова революція XVI-XVII століть: формування основ математичного природознавства. Раціоналізм та емпіризм як основні філософсько-методологічні програми в науці Нового часу.

Класична наука XVIII-XIX століть. Роль Просвітництва в розвитку науки. Позитивістська традиція в філософії науки: класичний позитивізм і емпіріокритицизм. Проблемне поле та принципові положення логічного позитивізму та постпозитивізму. Критичний раціоналізм Карла Поппера. Наукові, методологічні та філософські витоки постпозитивізму. Основні принципи і проблематика постпозитивізму. Мислителі постпозитивного напрямку: Томас Кун, Імре Лакатос, Джеральд Холтон, Пол Фейєрабенд. Проблема включення нових теоретичних уявлень в культуру.

Основні поняття теми: функції науки, критерії науковості, раціональність, картини світу, соціокультурні норми науки, генеза науки, наукова революція, раціоналізм, емпіризм, наукова раціональність, класична наука, позитивізм, просвітництво, критичний раціоналізм, постпозитивізм.

Тема 3. Філософська рефлексія сучасного етапу розвитку науки

Головні характеристики сучасного етапу розвитку науки. Наукові революції як «точки біфуркації» в розвитку знання. Типи наукових революцій: глобальна, комплексна, науково-технічна. Три глобальні наукові революції. Нелінійність росту наукового знання.

Наука в контексті сучасної цивілізації. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Наука та паранаука. Комп'ютеризація науки, її проблеми та наслідки. Етичні проблеми сучасної науки. Криза ідеалу ціннісно-нейтрального наукового дослідження.

Сучасний стан розвитку та особливості наукового пізнання в освітніх та педагогічних науках; в наукових дослідженнях з фізичної культури та спорту, з досліджень в образотворчому та декоративному мистецтві, музичному мистецтві. Особливості наукового пізнання в релігієзнавстві, історії та археології, філософії. Сучасний стан наукового пізнання в філологічних науках, економічних науках, науках за напрямками психологія, кібербезпека та соціальна робота.

Основні поняття теми: наукова революція, сцієнтизм, антисцієнтизм, паранаука, точка біфуркації, не лінійність росту наукового знання

Тема 4. Соціально-гуманітарне знання та його специфіка

Особливості соціально-гуманітарного знання. Типові характеристики соціально-гуманітарного пізнання. Специфіка об'єкту соціально-гуманітарного пізнання. Неможливість сприйняття об'єкту соціально-гуманітарного пізнання безвідносно до суб'єкту пізнання.

Проблема генези соціально-гуманітарного знання та його дисциплінарна структура. Роль філософії в формуванні і розвитку соціально-гуманітарного знання. Особливості генези гуманітарного знання та його дисциплінарної структури в освітніх та педагогічних науках; в наукових дослідженнях з фізичної культури та спорту, з досліджень в образотворчому та декоративному мистецтві, музичному мистецтві.

Природа цінностей та їх роль в соціально-гуманітарному пізнанні.

Специфіка цінностей в наукових дослідженнях з релігієзнавства, історії та археології, філософії.

Особливості формування цінностей та їх роль у філологічних науках, економічних науках, науках за напрямками психологія, кібербезпека та соціальна робота

Основні поняття теми: соціально-гуманітарне знання, цінності, об'єкт соціально-гуманітарного пізнання, структура соціально-гуманітарного пізнання

Тема 5. Особливості методології соціально-гуманітарного пізнання

Специфіка суб'єктно-об'єктних відносин і особливості методології соціально-гуманітарного пізнання. Поняття факту в соціально-гуманітарному знанні. Роль мови в розвитку соціального та гуманітарного знання. Традиції, зразки, попереднє розуміння в контексті смислопокладання.

Проблема об'єктивності пізнання в соціальних і гуманітарних науках. Співвідношення віри та наукового знання.

Поняття особистості в соціальних і гуманітарних науках.

Особистість та її роль в освітніх та педагогічних науках; в наукових дослідженнях з фізичної культури та спорту, з досліджень в образотворчому та декоративному мистецтві, музичному мистецтві. Особливості методології наукового пізнання в релігієзнавстві, історії та археології, філософії. Сучасний стан проблеми об'єктивності наукового пізнання в філологічних науках, економічних науках, науках за напрямками психологія, кібербезпека та соціальна робота.

Основні поняття теми: суб'єктно-об'єктні відносини, методологія соціально-гуманітарного пізнання, об'єктивність пізнання, співвідношення віри та наукового знання

Змістовий модуль II. Загальнонаукова методологія

Тема 1. Система методів та форм наукового пізнання

Базові поняття методології наукового пізнання. Сучасні трактування методології наукового пізнання. Дослідження як форма розвитку наукового знання. Місце і роль методології в системі наукового пізнання. Поняття методу наукового дослідження. Інтегруюча роль методу в науковому пізнавальному процесі. Функції методології науки як складової частини наукового дослідження. Поняття методики наукового дослідження. Роль методики в організації прикладного наукового дослідження. Специфіка методики конкретного дослідження. Методологічна культура вченого і джерела її формування.

Система методів наукового пізнання. Поняття методу, принципу, способу пізнання. Проблема класифікації методів. Філософські та загальнонаукові принципи і методи наукового пізнання. Загальні підходи в дослідженні. Субстратний підхід. Структурний підхід. Функціональний підхід. Системний підхід. Алгоритмічний підхід. Імовірнісний підхід. Інформаційний підхід. Загальнонаукові методи пізнання. Аналіз і синтез. Абстрагування і

конкретизація. Дедукція і індукція. Методи наукової дедукції. Аналогія. Вимоги до наукової аналогії. Моделювання. Історичний і логічний методи. Методи емпіричного дослідження. Спостереження. Вимірювання. Порівняння. Експеримент. Методи теоретичного дослідження. Класифікація. Узагальнення і обмеження. Формалізація. Аксиоматичний метод. Система форм пізнання в науковому дослідженні. Поняття наукового факту. Проблема. Вимоги до постановки проблем. Гіпотеза. Вимоги до висування гіпотез. Науковий доказ. Спростування. Теорія. Обґрунтування істинності наукового знання.

Основні поняття теми: методологія, метод, методика, методологічна культура, пізнання, метод, підхід, науковий факт, теорія, емпірія, істина.

Тема 2. Основні структурні компоненти наукового дослідження

Наукове дослідження як вид діяльності. Структурні характеристики діяльнісного циклу. Суб'єкт, потреба, мотив, мета, об'єкт, засоби, умови, комплекс дій, результат, оцінка результату - їх прояв в науковому дослідженні. Потреба, практична і теоретична актуальність наукового дослідження. Оцінка ступеня наукової розробленості проблеми. Формулювання теми дослідження. Ознаки коректності формулювання теми: семантична коректність, прагматична коректність. Формулювання мети наукового дослідження як прогнозування основних результатах дослідження. Завдання наукового дослідження як формулювання конкретних питань, вирішення яких забезпечує досягнення основного результату дослідження. Поняття об'єкту та предмету наукового дослідження. Їх співвідношення і взаємні переходи. Емпірична і теоретична база дослідження. Інтегральний метод дослідження. Логіка і структура наукового дослідження.

Основні поняття теми: наукове дослідження, суб'єкт, потреба, мотив, мета, об'єкт, засоби, умови, комплекс дій, результат, оцінка результату

Тема 3. Проблема новизни наукового дослідження

Поняття та ознаки новизни наукового дослідження. Новизна емпіричних досліджень: визначення нових невивчених областей соціальних відносин; виявлення нових проблем; отримання нових (незафіксованих раніше) фактів; введення нових фактів у науковий обіг; обробка відомих фактів новими методами; виявлення нових видів кореляції між фактами; формулювання невідомих раніше емпіричних закономірностей; розробка нових методів і методик здійснення емпіричних досліджень. Новизна теоретичних досліджень: новизна понять, що вводяться або трактування існуючого понятійного апарату; новизна поставленої теоретичної проблеми; новизна гіпотези; новизна теоретичних положень всередині діючої парадигми; аргументована новизна міжпарадигмальної теорії; розробка нових методів і методик здійснення теоретичних досліджень. Новизна прикладних наукових досліджень: рекомендації щодо вдосконалення практики; вироблення концепції;

формулювання проекту; вироблення прогнозів розвитку певних галузей діяльності.

Основні поняття теми: новизна наукового дослідження, гіпотеза, проблема, теорія, концепція, проект, практика

Змістовий модуль III. Наукова етика

Тема 1. Наука як вид пізнавальної діяльності. Цінності наукового пізнання та роль в цьому процесі етики

Наука – сфера діяльності людини, що спрямована на одержання нових знань про навколишній світ. Три аспекти буття науки: пізнавальна діяльність, соціальний інститут, сфера культури. Критерії несуперечливості та можливості перевірки наукових результатів. Цілі науки. Цінності науки (за Р.К. Мертоном): універсалізм, колективізм, безкорисність, організований скептицизм. Етичні категорії, які характеризують процес наукового пізнання.

Основні поняття теми: наука, пізнавальна діяльність, наукове пізнання, цілі та цінності науки, етика науки.

Тема 2. Норми наукової етики. Кодекс українського вченого та його особливості. Порушення норм етики науки, відповідальність та наслідки вченого.

Норми наукової діяльності як історично встановлені стандарти поведінки вченого. Гуманізм як нормативна основа дослідницької діяльності. Функції етики у науковому пізнанні: описова, ціннісно-орієнтаційна, регулятивна, прогностична тощо. Міжнародні стандарти наукової діяльності. Норми наукової етики у контексті академічної культури. Характеристика основних сфер наукової діяльності вченого. Кодекс українського вченого та його особливості. Аналіз порушень норм етики вченого. Плагіат і різні прояви плагіату.

Основні поняття теми: етика, категорії етики, норми, гуманізм, сфери наукової діяльності, кодекс ученого, відповідальність вченого. Плагіат.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць	Макс. кількість	Кільк. одиниць	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	5	5	3	3	2	2
2	Відвідування семінарських занять	1	3	3	1	1	2	2
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	5	25	3	15	3	15
4	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	3	30	1	10	2	20
5	Модульний контроль	25	2	50	1	25	1	25
	Разом	-	-	113	-	54	-	64
	Максимально можлива кількість балів	231						
	Максимальний бал	60						
	Розрахунок коефіцієнта: Бал max / Сума балів max	$60:231=0,26$						
	Екзамен	40						

Умовою зарахування кожного змістовного модулю та отримання аспірантом допуску до загального іспиту є здобуття не менше 58% балів ($\text{Бал min} / \text{Бал max} = 35:60=0,58$) за результатами всіх видів означених робіт в кожному змістовному модулі.

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль 1. Філософія науки

В контексті кожної теми аспіранти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою. Огляд представити у вигляді наукового есе за вибраною темою.

Змістовий модуль 2. Загальнонаукова методологія

В контексті кожної теми аспіранти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою. Огляд представити у вигляді наукового есе за вибраною темою.

Змістовий модуль 3. Наукова етика

Тема 1. Етичні засади наукового пізнання.

1. Доведіть, що без науки немає сучасного цивілізаційного розвитку.
2. Проаналізуйте нормативні документи, які регламентують сферу освіти (закони України “ Про освіту”, “ Про вищу освіту”, “ Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 роки ” тощо) щодо ролі науки та наукового пізнання у розвитку усіх сфер суспільства.
3. Визначте основні цінності наукового пізнання та їхні особливості.
4. Доведіть необхідність регуляції діяльності науковця при виконанні дослідження.
5. Підберіть декілька відомих афоризмів, які актуалізують проблему етичних вимог до діяльності дослідника, визначте власне розуміння цих висловів.
6. Напишіть твір-есе на одну із запропонованих тем : “Проблема добра і зла як сутнісна основа етики”, “Академічна чесність – моральний регулятор поведінки вченого”.
7. Розкрийте сутність основних цінностей науки (за Р.К.Мертоном).

Тема 2. Аналіз кодексів наукової діяльності ученого. Академічна доброчесність: сутність та особливості.

1. Напишіть твір-есе на тему: “Академічна чесність: данина моді, чи життєва необхідність?”.
2. Спираючись на ситуації з педагогічної практики, наведіть приклади порушення науково-педагогічними працівниками норм академічної етики.
3. Визначить деякі приклади академічної нечесності дослідника.
4. Охарактеризуйте вітчизняні та міжнародні стандарти щодо плагіату.
5. Проаналізуйте Етичний кодекс українського вченого та запропонуйте деякі положення, яких бракує в існуючому документі.
6. Розробіть для себе пам’ятку щодо уникнення плагіату у процесі виконання наукового дослідження.
7. Наведіть деякі приклади конфлікту інтересів різних сторін у процесі наукової роботи.
8. Обґрунтуйте власну позицію щодо необхідності введення певних адміністративних санкцій в університеті щодо порушення дослідниками норм наукової етики. Якими повинні бути ці санкції?
9. Підготуйтеся до дискусії на тему: “Етичні стандарти сучасної вищої освіти”.

Таблиця критеріїв оцінювання самостійної роботи

Критерії оцінювання самостійної роботи		Кількість балів
1.	Своєчасність виконання роботи	1
2.	Презентація роботи (оригінальність, логіка викладу, чіткість, доказовість)	2
3.	Різноманітність використаних джерел	2

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль проводиться у формі модульної контрольної роботи з урахуванням уніфікованої системи оцінювання навчальних досягнень аспірантів.

Критерії оцінювання модульного контролю наведено у таблиці.

Кількість балів	Критерії оцінювання
23-25 балів	Аспірант проявив глибокі систематичні знання даної теми, навів приклади, на переважну більшість питань дав правильну відповідь, допущені помилки є незначними.
19-22	Аспірант визначає структуру відповіді, допускає незначні помилки, що не впливають на загальний результат відповіді.
15-18	Аспірант орієнтується в питанні, проте не чітко формує структуру відповіді, допускає помилки, що порушують правильність відповіді.
10-14	Відповідь поверхнева, не змістовна.
7-9	Відповідь на примітивному рівні.
1-6	Аспірант не орієнтується в зазначеному питанні.

6.4. Форми семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль (іспит) проводиться у вигляді відповіді аспіранта на питання екзаменаційного білету, які охоплюють всі змістові модулі навчальної дисципліни «Філософія і методологія наукової діяльності».

Критерії	Бали
Повнота викладу основних положень і концепцій філософії науки, загальнонаукової методології та наукової етики, доречне використання сучасної наукової термінології	10
Знання наукових джерел з проблеми	10
Вміння ілюструвати теоретичні міркування переконливими науковими прикладами	10
Логіка і аргументація викладу	10
Всього	40

6.5. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела
Змістовий модуль I Філософія науки
Змістовий модуль II Загальнонаукова методологія

Основна література:

1. Алексєєва Л.О., Додонов Р.О., Муза Д.Є. Філософія науки і техніки. Навчально-методичний посібник для магістрантів. Видання третє, випр. і доп. Донецьк: ДонНТУ, 2010. 128 с.
2. Білецький І. П. Філософія науки [Навч. посіб.] / І. Білецький, О. Кузь, В. Чешко. – Х. : ХНЕУ, 2005. – 128с.
3. Максюта М. Є. Філософія науки. К. : Урожай, 2004. 418 с.
4. Семенюк Е. П. Філософія сучасної науки і техніки: Підручник для студ. вищих навч. закл. Л.: Світ, 2006. 152 с.
5. Добронравова І., Т. Білоус, О. Комар. Новітня філософія науки/ К. : Логос, 2009. 244 с.
6. Філософія науки та інноваційного розвитку / Л. Чекаль, С. Сторожук, Т. Горбатюк та ін. Київ–Ніжин, 2015. 952 с.
7. Філософія науки: навчальний посібник / І.М. Гоян, І.С. Матвієнко, С.В. Сторожук // за редакцією С. Сторожук. Івано-Франківськ: Симфонія-Фотре, 2020. 408 с.
8. Фірсова Л.В. Філософія науки. Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. /Л. Фірсова, І. Черних, Я. Білик ; Л. Фірсова (ред.). – Х. : ППВ «Нове слово», 2003. – 335 с.
9. Цехмістро І. З. Голістична філософія науки: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Іван Цехмістро. Х. : Акта, 2003. 279 с.

Додаткова література:

1. Додонова В.І. Постнекласичний дискурс соціальної раціональності: Монографія. Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2011. 340 с.
2. Edmonds, David; Warburton, Nigel. Philosophy Bites Back. Oxford University Press, 2012.
3. Law, St. Philosophy. N. Y.: DK Publishing, 2007. 352 p.
4. Rosenberg, Alex. Philosophy of Science: A Contemporary Introduction. Routledge, London, 2000. 191 p.
5. The Philosophy of Science – A Companion. Edited by Anouk Baberousse, Denis Bonnay and Mikael Cozic. Oxford University Press, 2018. 768 p.

Змістовий модуль III Наукова етика

Основна література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.
2. [Аналітична записка МОН України «До питання уникнення проблем і](#)

помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності» (2020 р.)

3. Блощинська В.А. Етика. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 248с.
4. Гончаренко С.У. Етика науки та етичний кодекс ученого / С.У. Гончаренко // Шлях освіти. - 2011. - № 3. - С.2-8.
5. Етика: Навч. посібник / В.О. Лозова, М.І. Панов, А.О. Стасевська та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.
6. Етика: Навч. посібник / Т.Г. Аболіна, В.В. Єфименко, О.М. Лінчук. – К.: Либідь, 1992. – 328с.
7. Хоружа Л.Л. Морально-етичні принципи та норми наукової діяльності / Л.Л. Хоружа // Вища школа, 2015. - № 6. - С.9-19.

Додаткова література:

8. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». Ел. ресурс: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf.
9. Хоружа Л.Л. Морально-етичні принципи та норми наукової діяльності / Л.Л. Хоружа // Вища школа, 2015. - № 6. - С.9-19.
10. Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г.Ф. Хоружий. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 320 с.
11. Чепига М. Академічна нечесність викладачів та студентів: шлях її подолання в Україні / М. Чепига. // Вища школа. 2009. – № 11. – С. 79-91.
12. Наука світу. Washington ProFile-Intern. News & Inform/Agency?20001-2007/-
<http://www.washprofile.org/ru/node/5164>

до робочої програми навчальної дисципліни
«Філософія і методологія наукової діяльності»
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I «ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»

Тема 1. Філософська рефлексія сучасного етапу розвитку науки

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Головні характеристики сучасного етапу розвитку науки.
2. Наукові революції як «точки біфуркації» в розвитку знання. Типи наукових революцій.
3. Наука в контексті сучасної цивілізації. Сцієнтизм та антисцієнтизм.
4. Комп'ютеризація науки, її проблеми та наслідки.
5. Криза ідеалу ціннісно-нейтрального наукового дослідження.
6. Наука як складне системне явище, що потребує філософського осмислення

II. Перевірка виконання самостійної роботи .

III. Проблемна дискусія.

Література з основного списку: [2,8,15, 16,22,23]

Тема 2. Соціально-гуманітарне знання та його специфіка

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Типові характеристики соціально-гуманітарного пізнання..
2. Специфіка об'єкту соціально-гуманітарного пізнання..
- 3 Проблема генези соціально-гуманітарного знання та його дисциплінарна структура.
4. Роль філософії в формуванні і розвитку соціально-гуманітарного знання.

II. Перевірка виконання самостійної роботи .

III. Проблемна дискусія.

Література: [5,6,7,11, 15]

Тема 3. Особливості методології соціально-гуманітарного пізнання

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Природа цінностей та їх роль в соціально-гуманітарному пізнанні.
2. Проблема об'єктивності пізнання в соціальних і гуманітарних науках.
3. Поняття особистості в соціальних і гуманітарних науках.

II. Перевірка виконання самостійної роботи .

III. Проблемна дискусія.

Література: [11, 15,23]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II
«ЗАГАЛЬНОНАУКОВА МЕТОДОЛОГІЯ»

Тема 1. Основні структурні компоненти наукового дослідження

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Актуальність наукового дослідження.
2. Об'єкт і предмет наукового дослідження.
3. Проблема і тема наукового дослідження.
4. Формулювання мети наукового дослідження.
5. Завдання наукового дослідження.

II. Перевірка виконання самостійної роботи .

III. Проблемна дискусія.

Література: [11, 15, 21]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III «НАУКОВА ЕТИКА»

Семінар 1.

Тема: Норми наукової етики. Кодекс українського вченого та його особливості. Порушення норм етики науки, відповідальність та наслідки вченого. Аналіз кодексів наукової діяльності ученого

План заняття

I. Обговорення теоретичних питань

1. Етичні принципи наукового пізнання Поняття етичної норми у науковій діяльності.
2. Проблема соціальної відповідальності вченого.
3. Етичні засади розв'язання моральних дилем у сфері наукової діяльності.
4. Характеристика основних положень Етичного кодексу українського вченого.
5. Визначення табу у різних сферах наукової діяльності дослідника.

II. Перевірка виконання самостійної роботи .

III. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 4, 5, 8,12]

Семінар 2.

Тема: Академічна доброчесність як показник якості підготовки дослідника. Упередження порушень дослідником норм наукової етики

План заняття:

I.Обговорення теоретичних питань.

- 1.Академічна доброчесність: сутність та особливості.
- 2.Аналіз різновидів порушень дослідником норм наукової етики.
- 3.Дотримання зобов'язань дослідником щодо академічної чесності. Декларація академічної доброчесності.
- 4.Характеристика різних типів конфліктів інтересів. Розв'язання конфліктних ситуацій.
5. Способи перевірки матеріалів на плагіат.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Аналіз етичних дилем, пов'язаних з науковою роботою дослідника..

Рекомендована література [1, 2, 13,14,16]